

І. Й. Бойко,
доктор юридичних наук,
доцент кафедри історії держави, права та політико-правових учень
Львівського національного університету імені Івана Франка

УДК 347 (477) "08/19" (075)

РОЗВИТОК ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МАЙНОВИХ ВІДНОСИН У ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКІЙ ДЕРЖАВІ (1199–1349 рр.)

Проаналізовано особливості становлення та розвитку цивільно-правового регулювання майнових відносин у Галицько-Волинській державі (1199–1349 рр.). Значну увагу зосереджено на аналізі права власності, зобов'язання, сімейно-шлюбного та спадкового права.

Ключові слова: цивільно-правове регулювання, майнові відносини, право власності, Галицько-Волинська держава.

У сучасних умовах розбудови Української держави важливим є формування ефективної державно-правової системи, яка відповідає новим суспільно-політичним та економічним реаліям; створення законодавства, норми якого відтворюють модель демократичного суспільства. Важливим у цьому процесі для українських правознавців є звернення до вивчення національного досвіду державотворення та правотворення. З огляду на вищесказане, актуальною потребою виступає вивчення позитивного досвіду Галицько-Волинської держави (1199–1349 рр.). Півтора століття Галицько-Волинська держава як осередок української державності, протидіючи захопленню українських земель Польщею, сприяла етнічній консолідації українців, політичному, економічному та культурному формуванню українського етносу.

Питання розвитку цивільно-правового регулювання майнових відносин у Галицько-Волинській державі були предметом історико-правових досліджень К. Софроненко, С. Юшкова, В. Кульчицького, Б. Тищика, П. Музиченка, П. Захарченка, І. Терлюка та ін.

Метою статті є з'ясування особливостей розвитку цивільно-правового регулювання майнових відносин у Галицько-Волинській державі (1199–1349 рр.).

У 1199 р. волинський князь Роман Мстиславович об'єднав Галицьке і Волинське князівства в єдину Галицько-Волинську державу, яка стала спадкоємницею Київської Русі, продовжила державотворчі традиції на українських землях [1, с. 273]. Створення Галицько-Волинської держави стало важливим етапом в історії української державності, адже, на відміну від багатоетнічної Київської держави, Галицько-Волинська ґрунтувалася на єдиній українській основі. Ця держава досягла значного політичного розвитку і за рівнем економіки та культури увійшла до числа передових країн Європи [2, с. 3].

У процесі становлення Галицько-Волинської держави формувалося і розвивалося право [3, с. 59–65]. Основним джерелом права у Галицько-Волинській державі була Руська Правда, яка регулювала відносини щодо права власності на майно та земельні володіння, укладення договорів тощо. У Галицько-Волинській державі активно застосовувалися також церковні статuti князів Володимира та Ярослава. Документи та інші пам'ятки української загальної і правової культури періоду Галицько-Волинської держави масово знищували представники польсько-

литовської влади і католицького духовенства. Поодинокі документи, які збереглися, є унікальними правовими пам'ятками. Вони дають змогу ґрунтовніше вивчити важливі проблеми історії права Галицько-Волинської держави. Серед них — Грамота Івана Берладника 1134 р., Рукописання князя Володимира Васильковича 1287 р., Уставна грамота князя Мстислава Даниловича 1289 р.

Розвиток правового регулювання цивільних відносин у Галицько-Волинській державі, на той час був спричинений інтенсивним розвитком у східнослов'янських племен ремісництва і торгівлі. Становлення та розвиток цивільно-правових інститутів у Галицько-Волинській державі мали звичаєвий характер. Основним джерелами регулювання цивільних відносин були звичаї, які поступово трансформувалися у звичаєве право, та Руська Правда.

Право власності. Утвердження і подальший розвиток приватної власності, майнової нерівності, майнових відносин у Галицько-Волинській державі призводив до удосконалення регулювання цивільних відносин. З інтенсивним розвитком соціально-економічних відносин, ремісництва і торгівлі у Галицько-Волинській державі значна увага приділялася регулюванню права власності на рухомі і нерухомі речі.

У джерелах права Галицько-Волинської держави ще не було загального терміна щодо визначення права власності, оскільки його зміст, так як і в Київській Русі, залежав від того, хто був суб'єктом (правовідносин) і що належало до об'єктів права власності. Джерела права Галицько-Волинської держави до суб'єктів права власності відносять князя, княжих і земських бояр, дружинників, духовенство, ремісників, купців, смердів, закупів. Серед холопів вирізнялися ролейні холопи, які, будучи “посадженими на землю”, мали право, на відміну від “обільних” холопів, мати в своїй власності певне рухоме майно, в той час як земля залишалася власністю їх господаря.

Законодавство Галицько-Волинської держави регламентувало правовий статус власника, який мав право розпоряджатися майном, укладати договори, одержувати доходи з майна, вимагати захисту належного йому майна у разі будь-яких порушень з боку інших осіб.

Аналіз джерел права Галицько-Волинської держави дає право вважати, що об'єктами цивільного права було рухоме і нерухоме майно. Рухомі об'єкти перебували у відкритому цивільному обігу. Нерухомість (будівлі та споруди) знаходилася у власності приватних осіб. З утвердженням правового регулювання майнових відносин земля виступала найголовнішим серед об'єктів права власності у Галицько-Волинській державі.

Як і в Київській Русі, так і у Галицько-Волинській державі основними формами земельної власності були князівський домен; боярська вотчина; монастирська вотчина; особиста вотчина церковних ієрархів; земля громади (общини); індивідуально-сімейна земельна ділянка; незаселені вільні (державні) землі, верховним власником яких виступав великий князь як глава держави.

У Галицько-Волинській державі великими землевласниками були князі. Вони зосереджували у своїх руках значний земельний фонд. Оскільки князі оточували себе боярами — васалами, вони роздавали свої землі їм (містам, духовенству, дарували членам сім'ї) [4, с. 69]. Ці роздавання земель за службу за своєю природою були бенефіцієм. Така форма власності зародилася у Франції після аграрної реформи Карла Мартелла і полягала у наданні права володіння тимчасового характеру земельною ділянкою королівським слугою, який не мав права розпоряджатися нею. Після смерті слуги бенефіцій повертався у королівський домен. Поступово слуги короля добилися спадкового володіння бенефіцієм, який дістав назву феодала. Такий процес відбувався і у Галицько-Волинській державі, де спадкові земельні володіння називалися вотчинами. До речі, Галицько-Волинська держава була однією з перших у роздірбленій Київській Русі, що перейшла на двірцево-вотчинну систему. За свідченням літопису, втрата князем престолу тягнула

за собою втрату земельних володінь його бояр. Новий князь конфіскував землі свого попередника, в тому числі ті, що перебували у володінні його слуг.

Феодальна земельна власність могла виникнути не тільки внаслідок роздріблення князівського домену. Вона могла виникнути безпосередньо в надрах громади, яка вже почала розпадатися. Великими земельними власниками були також багаті общинники, які починали використовувати землі своїх сусідів, яких перетворювали на свою робочу силу. Невдовзі ці великі землевласники перетворювалися в князівських васалів, їхні землі переходили в загальний князівський домен, а через деякий час вони нічим не відрізнялись від володінь бояр, тобто колишніх дружинників князя.

Ще за існування Галицького і Волинського князівств у XI–XII ст.ст. почала формуватися соціальна група феодально-залежного селянства (холопи, челядь). Деякі із них були піддані закріпаченню. Феодали отримали право продавати і купувати їх. Руська Правда та інші юридичні пам'ятки Галицько-Волинської держави вказують, що смерди та інші залежні групи селянства володіли на правах власності худобою, птицею, предметами домашнього вжитку, сільськогосподарськими знаряддями і т. д.

Попри всі ці процеси розвитку і змін форм власності у Галицько-Волинській державі, продовжувала діяти общинна власність на землю, що було свідченням залишків відсталих елементів родоплемінного ладу, які були у цій галузі цивільного права.

Зобов'язальне право. Галицько-Волинська держава досягнула високого, як для свого часу, рівня економічного розвитку. Головне місце в економіці Галицько-Волинської держави, так як і в Київській Русі, займало сільське господарство, зокрема землеробство. У Галицько-Волинській державі існувало декілька систем землеробства, що зумовлювалося відмінностями її окремих районів у кліматі, рослинності й ґрунтах. Загалом, землеробство у той час досягло такого агротехнічного рівня, який забезпечував відносно високу продуктивність праці та врожайність.

У господарському житті Галицько-Волинської держави велике значення мало високорозвинуте ремесло. Основну частину продукції ремісники збували на ринку. Рівень розвитку торгівлі залежав від попиту та продуктивності праці виробників. На перших етапах розвитку торгівля була міною, без грошових еквівалентів, але згодом почали застосовувати монети з дорогоцінних металів сусідніх більш розвинутих держав. Розвиток торгівлі сприяв формуванню окремої соціальної групи — купців, які здійснювали торгівлю. Розвинута торгівля сприяла виникненню грошового обігу. Всі ці вище проаналізовані умови економічного розвитку в Галицько-Волинській державі вимагали правового регулювання, тобто упорядкованих державою суспільних відносин щодо реалізації права на володіння, користування та розпорядження майном. Правове регулювання господарських відносин знайшло своє відображення у Руській Правді та інших джерелах права. Більшість відносин у Галицько-Волинській державі здійснювався за Руською Правдою та іншими джерелами права. Більшість відносин господарського характеру відносилися до зобов'язального права, яке було досить розвинутим.

У Галицько-Волинській державі, як і в Київській Русі, зобов'язання виникали за двома підставами: в результаті укладення договору та зв'язку із заподіянням шкоди. Основною підставою виникнення зобов'язань у Галицько-Волинській державі був договір, який укладався як в усній, так і письмовій формі. Письмова форма була обов'язковою, якщо предмет договору мав значну цінність. Такий договір укладали публічно "на торзі", при свідках із застосуванням символічних обрядів (наприклад, продавець передавав покупцю символічний елемент предмета договору — колосся — при купівлі земельної ділянки, двері чи ключі — при купівлі будинку). Давньоукраїнське право такими символічними діями надавало договору додаткового захисту, адже свідки повинні були свідчити не лише щодо факту укладення договору між сторонами, а й щодо його змісту, тобто такі свідчення

розглядалися як доказ у випадку спору за майно. З розвитком товарно-грошових відносин у Галицько-Волинській державі форми укладення договорів стали різноманітніші. Дрібні цивільно-правові угоди продовжували укладати в усній формі. Для більш значних застосовували просту письмову або присутність не менше двох свідків із застосуванням символічної обрядовості. З утвердженням Християнства у Галицько-Волинській державі було складено додаткову форму посвідчення договорів — письмову державно зареєстровану [5, с. 78–79].

У Галицько-Волинській державі найбільш поширеними були такі договори, як купівля-продаж, позика, міна, поклажа, особисте наймання та інші. Договір купівлі-продажу був одним із найбільш давніх і поширених у Галицько-Волинській державі. Договір купівлі-продажу отримав чітку регламентацію у Руській Правді, де було визначено порядок купівлі-продажу челядина, врегульовано порядок добросовісного набуття речі. Якщо продавець продавав річ, яка йому не належала на правах власності, то договір купівлі-продажу вважався недійсним. Відтак річ передавали її власнику, а покупець подавав позов до продавця про відшкодування збитків. Особливе значення мав договір щодо продажу себе в рабство. У цьому випадку договір обов'язково укладався при свідках (послухах). У Галицько-Волинській державі було передбачено укладення договору купівлі-продажу нерухомих речей. Про це є певні згадки в Рукописаннях Володимира Васильковича. Цей князь встановлював перелік сіл, які передав у спадок своїй дружині, та визначав ціну деяких із них, за якою він їх придбав у іншого князя.

Важливе місце серед договорів належало договору позики. За договором позики одна особа позичала в іншої гроші, продукти, речі тощо. Цей договір укладався публічно, в присутності свідків (послухів). Винятки допускалися лише для позик на суму не більше трьох гривень. У цих випадках для стягнення боргу (у разі відмови боржника) кредитору достатньо було скласти присягу. Боржник був зобов'язаний сплачувати відсотки, які називалися “резами” (для грошей), “наставом” (у разі позики меду), “присопом” (у випадку позики жита). Відсотки були надто високими, з короткострокової позики розмір їх не обмежувався, вони стягувалися щомісячно. Проте якщо сплата боргу тривала понад один рік, то замість щомісячних відсотків стягувалися річні, розмір яких становив 50 відсотків суми боргу (ст. 51 поширеної редакції Руської Правди). Після повстання 1113 р., спрямованого проти свавілля лихварів, князь Володимир Мономах, враховуючи небезпечність для панівної верхівки Київської Русі масових народних виступів, обмежив стягнення відсотків двома роками, після чого поверненню належала тільки взята в борг сума. Якщо кредитор одержав відсотки за три роки (що становило 150 відсотків боргу), він втрачав право на повернення боргу (ст. 53 поширеної редакції Руської Правди). Такі відсотки часто виявлялися непосильними для боржників, тому цей договір, а особливо його нерегульованість з боку держави, викликав соціальну напругу в державі, яка, врешті-решт, переросла у повстання 1113 р. у Києві. Щоправда, там було набагато більше лихварів, ніж у Галицько-Волинській державі, тому можливість аналогічного заворушення в західноруських землях була значно меншою. Проте це повстання відіграло позитивну роль у розвитку договору позики, змусивши Володимира Мономаха вжити заходів щодо врегулювання цього зобов'язання. Він обмежив розмір відсотків. За цим обмеженням кредитор, який отримав третинний відсоток втретє, не мав права вимагати повернення боргу з боржника. З цього можна зробити висновок, що третинні відсотки були такі високі, що їх річна сума перевищувала сам борг. Також встановлювалося, що розмір річних відсотків не міг перевищувати 20 відсотків. При поверненні боргу з неплатоспроможного боржника ті кредитори, які брали вищі відсотки від встановлених, нічого не отримували при завершальному задоволенні претензій. Позика вела за собою право кредитора на особу боржника. Боржник, який не сплатив борг, спочатку вважався холопом кредитора. Це особливо проявлялося стосовно боржників-селян, які брали позику в феодалів або у заможних общинників. У Галицько-Волинській державі було

врегульовано грошові позики на основі Руської Правди, яка визначала: “... хто дасть гроші на відсоток чи під заставу або збіжжя на присип, той має ставити свідків — як з ними умовився так, і буде мати”. У цьому законі сказано про застави, але про землю не згадується, незважаючи на те, що в період раннього середньовіччя земля була гарантом повернення грошей. Позичати гроші під заставу було найбільш розповсюдженим і стало народним та правовим звичаєм, який використовувався у Галицько-Волинській державі. Про те, що така процедурна форма — позичання грошей під заставу — існувала у Галицько-Волинській державі, обґрунтував відомий український історик Ю. Г. Гошко на окремих прикладах. Так, у 1386 р. була видана заставна грамота Михайла Іванковича Остапкову Григорію Давидовському із села Черешневе: “Во ім’я Отця і Сина і Святого Духа. Амінь. Я, пан Михайло Іванкович, заставив своє село Черешневе Григорію, сину Давидовського Остапка, за 210 гривень без одной гривні на рік від Спасового дня до Спасового дня. Але якщо його не викупить за рік, то має держати село опять до другого р. А, на то свідки пан Мартин — воєвода, пан Олешко Янчинський, пан Багран — соцький львівський, пан Богдан Лемковський — соцький теребовлянський”. У Галицько-Волинській державі був ще один вид позики, до якого вдавалися некредитоздатні люди. Ця позика характеризувалася сомозакладанням боржника і називалася самозакупництвом, а боржники — закупами. Як було зазначено, закуп жив у позикодавця (кредитора) і змушений був працювати на нього, поки не поверне свій борг. Кредитор мав владу над особою боржника, метою якої було змусити закупа до роботи на користь кредитора, який мав право карати. Оскільки не кожна позика вела за собою закупництво, то можна припускати, що договір закупництва укладався за особливих формальностей. У Галицько-Волинській державі між купцями укладався також спеціальний договір позики, за яким кредит надавався для збільшення торгового обороту. Цей договір ґрунтувався на довірі, він не вимагав присутності свідків. У випадку виникнення майнового спору, питання вирішувалося очищувальною присягою кредитора (ст. 48 поширеної редакції Руської Правди).

Деякі відомості про економічні відносини у Галицько-Волинській державі з чеськими, угорськими та іншими князями містить Грамота князя Івана Берладника 1134 р. Ці відносини супроводжувалися укладенням договорів і вимагали правового регулювання. Ця Грамота регламентувала правове становище іноземних купців на землях Галицько-Волинської держави. Зокрема було встановлено пільги для болгарських купців (звільнення від сплати мита, коли привозили до Малого Галича товари “на ізклад”). Високий рівень торгівлі вимагав врегулювання банкрутства купців. У Галицько-Волинській державі щодо врегулювання банкрутства застосовувалися норми Руської Правди.

Джерела права Галицько-Волинської держави передбачали укладення договору поклажі (зберігання чужих речей), яка розглядалася як особиста послуга. Передача речей на зберігання могла відбуватися без послухів (свідків). Якщо той, хто віддав речі на зберігання, звинуватив зберігача у приховуванні їх частини, то зберігач звільнявся від звинувачень шляхом принесення присяги.

Аналіз джерел права Галицько-Волинської держави дає право говорити про договір особистого найму. За цим договором відбувався перехід права наймача на особу наймита. Наймання на службу (тіунство, ключництво) призводило до холопства того, хто наймався, якщо інше не було спеціально обумовлено у договорі. Цей договір найбільш повно відображав соціальну несправедливість і соціальну нерівність, які існували у феодальній Галицько-Волинській державі, адже найчастіше наймання призводило до феодальної залежності.

Продаж робочої сили в епоху феодалізму був рідкісним явищем. Тим більше рідкісним повинен був бути договір особистого найму в епоху становлення і початкового розвитку феодалізму. Лише згодом ці види угод почали набувати більшого поширення. Руська Правда та інші правові пам’ятки Галицько-Волинської

держави зовсім не згадували про найм власності, однак можна припускати, що такі договори уклалися у Галицько-Волинській державі, предметом цих договорів були житлові будинки та торгові приміщення.

За порушення умов договору або заподіяння шкоди у Галицько-Волинській державі наставала цивільно-правова відповідальність у вигляді князівських уроків. Уроки призначалися князям, виходячи із заподіяної шкоди, обставин правопорушення і реальних майнових можливостей порушника. У випадку досягнення домовленості з кредитором урок можна було виконати добровільно в грошовій формі або в натурі (повернути таку саму річ, або полагодити пошкоджену, або відпрацювати протягом деякого часу на користь кредитора) [6, с. 27–29].

Сімейно-шлюбне право. Утвердження Християнства призвело до утвердження християнських форм укладання шлюбу. Церква категорично забороняла полігамні шлюби, ускладнила процедуру укладення шлюбу та розлучення, розширила перелік осіб, які не мали права укладати шлюб. У Галицько-Волинській державі шлюб укладався як союз між чоловіком і жінкою за наявності згоди їхніх батьків й опікунів. Шлюбні передували заручини, на яких досягалася попередня згода між майбутнім подружжям, відбувалося публічне проголошення для всієї громади їхнього наміру укласти шлюб та доводилася відсутність кровного споріднення. Від заручин до вінчання мало пройти три тижні. Цей термін давали для того, щоб будь-хто з громади мав право повідомити зацікавлених осіб про перешкоди, через які шлюб не міг бути укладений. Вінчання відбувалося в церкві за обов'язкової участі священника та в присутності свідків. Остаточно шлюб вважався укладеним після його фізичного підтвердження — консумації. У Галицько-Волинській державі заборонялося укладати шлюб не тільки близьким родичам, а й хрещених батьків і усиновлених, також осіб з родини усиновителя. Утвердження Християнства у Галицько-Волинській державі призвело до суттєвого ускладнення процедури розлучення, яке тепер могло відбуватися лише в надзвичайних обставинах за особистим дозволом митрополита чи патріарха. Основними причинами для припинення шлюбу були його недійсність, порушення подружньої вірності, виявлення факту кровної спорідненості між подружжям.

У Галицько-Волинській державі правове становище жінки в сім'ї було, як для того часу, на високому рівні, її права охоронялися законом. Про майнові відносини чоловіка і дружини у Руській Правді та інших джерелах права Галицько-Волинської держави є низка постанов. Родичі (батьки та брати), видаючи дочок і сестер заміж, наділяли їх певним майном (посагом). Це майно повинно було передаватися після смерті дружини її спадкоємцям. Джерела права Галицько-Волинської держави містять мало матеріалу для висвітлення питання особистих і майнових відносин батьків та дітей. Безсумнівно, патріархальні відносини у сім'ї ще в деяких випадках мали місце впродовж існування Галицько-Волинської держави. Батько як глава сім'ї користувався авторитетом для своїх дітей. У Галицько-Волинській державі батько керував розподілом обов'язків, майном, діяльністю своєї родини.

У Галицько-Волинській державі, якщо після смерті батька залишалась мати, то опіка над малолітніми дітьми не встановлювалася. Мати управляла домом і господарством. Якщо мати виходила заміж, для дітей призначався опікун, а матір повинна була повернути своїм дітям наявне майно, причому втрачене нею майно при управлінні вона була зобов'язана повернути. Опікуном призначався найближчий родич. Руська Правда передбачала випадки, коли опікуном ставав вітчим. На вітчима покладався обов'язок повернути всі витрати, які могли зазнати пасинки і падчерки під час його опіки. Найближчий родич, який ставав опікуном, приймав майно підопічних при свідках. Із завершенням опіки опікун зобов'язаний був повернути прийняте майно разом з усіма прибутками. Опіка припинялася з досягненням підопічними такої зрілості, коли “будут сами собою печаловати”.

Руська Правда не згадувала, які установи керували справами опіки. Більшість дослідників вважає, що це була церква.

Спадкове право. У Галицько-Волинській державі з утвердженням Християнства та моногамного законного шлюбу, зареєстрованого церковною процедурою Святого Таїнства, відбулися докорінні зміни в системі спадкування. Була розвинута свобода заповітних розпоряджень. Заповіт міг бути дійсним лише при церковному затвердженні та забезпеченні законної частки рідним шлюбним дітям. Законодавство водночас встановило низку норм, які регулювали спадкування за законом. Одне з відомих джерел права Галицько-Волинської держави Рукописання князя Володимира Васильовича (1287 р.) свідчить про існування права спадщини феодального володіння у Володимир-Волинському князівстві, а також порядок передання князями права на феодально залежне населення своїм спадкоємцям. Так, місто Кобрин (тепер Брестської області), села Городел (поблизу Володимира-Волинського), Садове (на межі пізніших Володимирського і Луцького повітів) з людьми і даниною заповідалися дружині князя. У Рукописанні вказується на укладення договору купівлі землі як одного з способів набуття феодальних землеволодінь.

У Галицько-Волинській державі спадкувати мали право тільки діти, які народилися у законному шлюбі. Позашлюбні діти усувалися від спадкування майна батька так само, як і його наложниці чи дружини, шлюб з якими був зареєстрований у язичницьких, а не християнських традиціях. Заповіт укладався переважно усно. Письмова форма вживалася рідко. У Галицько-Волинській державі було передбачено спадкування за законом. Сини мали право успадкувати нерухомість, дочки — рухоме майно або цінні подарунки, які складали її посаг, вдова отримувала “вдовину частку”, якою могла розпоряджатися на свій розсуд [6, с. 36–37]. У Галицько-Волинській державі було встановлено два порядки спадкування дочок: для смердів і для бояр. Згідно з точним змістом статей Руської Правди майно смерда, який не залишив після себе синів, переходить до князя.

У Галицько-Волинській державі не було законодавчо визнаного порядку повернення приданого померлої невістки, якщо у неї не було дітей. Це питання вирішувалося за звичаєвим правом, згідно з яким придане поверталось родині померлої. Будь-які суперечки з приводу розподілу спадщини належали до компетенції церковного суду.

Усиновлення у Галицько-Волинській державі вимагало церковного засвідчення, особливо якщо це стосувалося заможних чи знатних усиновителів. Старійшина в роді зберегли за собою функції опікунів і піклувальників щодо неповнолітніх або обмеження дієздатних членів їхніх родин. При відсутності родичів функції опікуна виконували представники князя (тіуни) або представники церкви (ігумени монастирів або місцеві священики) [7, с. 83].

Висновок. У Галицько-Волинській державі існувала достатньо розвинута система цивільного права, основу якої воно отримало у спадок від Київської Русі. Базою цієї системи була Руська Правда. Існували й інші важливі джерела права, які регулювали цивільні відносини Галицько-Волинської держави.

Список використаних джерел

1. *Кульчицький, В. С.* Галицько-Волинська держава (1199–1349) [Текст] : [монограф.] / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик, І. Й. Бойко. — Львів : [Б. в.], 2007. — 280 с.
2. *Гончаренко, В. Д.* Тернистий шлях до незалежності [Текст] / В. Д. Гончаренко // Вісник Академії правових наук України. — 1996. — № 7. — С. 3–14.
3. *Бойко, І.* Джерела права Галицько-Волинської держави (1199–1349 рр.) [Текст] / Ігор Бойко // Вісник Львівського університету. Серія юридична. — 2006. — Вип. 42. — С. 59–65.
4. *Крип'якевич, І.* Галицько-Волинське князівство [Текст] / І. Крип'якевич / Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України ; відп. ред. Я. Ісаєвич. — [2-е вид. із зм. і доп.]. — Львів : [Б.в.], 1999. — 221 с.

5. Історія українського права [Текст] : [посібн.] / [П. А. Безклубий, І. С. Гриценко, О. О. Шевченко та ін.]. — К. : Грамота, 2010. — 336 с.
6. Історія держави і права України [Текст] : [у 2 т.] : [підручн.] для студ. юрид. спец. вищ. зал. освіти. — [вид. 2-е, перероб. і доп.]. — К. : Ін Юре, 2000. — Т. 1. З найдавніших часів до початку XX ст. / уклад. В. Д. Гончаренко, А. Й. Рогожин, О. Д. Святоцький ; за ред. В. Д. Гончаренка. — 648 с.

Надійшла до редакції 01.02.2013

Бойко И. И. Развитие гражданско-правового регулирования имущественных отношений в Галицко-Волынском государстве (1199–1349 гг.)

Проанализированы особенности становления и развития гражданско-правовой регуляции имущественных отношений в Галицко-Волынском государстве (1199–1349 гг.). Значительное внимание сосредоточено на анализе права собственности, обязательства, семейно-брачного и наследственного права.

Ключевые слова: гражданско-правовая регуляция, имущественные отношения, право собственности, Галицко-Волынское государство.

Boiko, I. Yo. Development of Civil Regulation of Property Relations in the Galician–Volhynian State (1199–1349)

In the article the features of becoming and development of the civil legal adjusting of property relations in Galychina–Volhynia state are analysed (1199–1349). Considerable attention concentrated on the analysis of right of ownership, obligation, family and marriage right and the right of inheritance.

Keywords: civil legal adjusting, property relations, right of ownership, Galychina–Volhynia the state.

